

38 Państwo Kazimierza Wielkiego

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XII. Polska w XIV–XV w.

Uczeń:

- 1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV–XV w.;
- 2) charakteryzuje rozwój monarchii stanowej w Polsce, uwzględniając strukturę społeczeństwa polskiego w późnym średniowieczu i rozwój przywilejów szlacheckich;
- 3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgrami i Litwą w XIV–XV w.;
- 4) charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie na płaszczyźnie politycznej, gospodarczej i kulturowej;
- 5) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV–XV w.

Uczeń spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

- 2) rozpoznaje przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich w XIV–XV w., z uwzględnieniem stosunku Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej;
- 4) dokonuje bilansu panowania władców panujących w Polsce w XIV i XV w.

CZAS ZAJĘĆ

2 godziny lekcyjne

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1333, 1335, 1339, 1343, 1345, 1348, 1349, 1366, 1364, 1370
- postacie: Kazimierza Wielkiego, Jana Luksemburskiego
- decyzje zjazdów w Wyszehradzie
- postanowienia pokoju wieczystego w Kaliszu
- kierunki ekspansji Kazimierza Wielkiego
- najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego

ROZUMIE

- pojęcia: wieczysta jałmużna, statuty wiślicko-piotrkowskie, regalia, cło, domena królewska (królewszczyzna), myto, poradlnie, grosz krakowski, uczta u Wierzyńka, uniwersytet w Krakowie, zjazd krakowski
- konsekwencje przyłączenia do Polski Rusi Halickiej
- wpływ zjazdu w Krakowie na pozycję Kazimierza Wielkiego wśród monarchów europejskich
- dlaczego Kazimierz Wielki szczególną opieką otoczył ludność żydowską

POTRAFI

- wskazać na mapie zasięg terytorialny państwa polskiego na początku panowania Kazimierza Wielkiego, lenna Polski oraz ziemie przyłączone przez Kazimierza Wielkiego
- omówić politykę Kazimierza Wielkiego wobec Krzyżaków
- przedstawić proces rozrostu terytorialnego państwa polskiego za panowania Kazimierza Wielkiego
- ocenić, czy słuszne jest powiedzenie, że Kazimierz Wielki „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”
- przedstawić rolę zamków budowanych w czasach Kazimierza Wielkiego
- wymienić i scharakteryzować reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego
- wymienić władców uczestniczących w zjeździe krakowskim
- dokonać bilansu panowania Kazimierza Wielkiego
- ocenić panowanie Kazimierza Wielkiego
- wymienić narodowości zamieszkujące Królestwo Polskie w czasach Kazimierza Wielkiego
- omówić przejawy wielokulturowości na ziemiach polskich
- przedstawić wpływ wymiany kulturowej na rozwój handlu

Materiał realizowany na pierwszej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat i główny cel lekcji.

II. ROZWINIĘCIE

Prosimy uczniów, aby przypomnieli sobie:

- › Kto został królem Polski w 1320 r.?
- › Jakie ziemie zjednoczył Władysław Łokietek?
- › Jakie ziemie zajęli Krzyżacy w czasie rządów Łokietka? [Uczniowie mogą skorzystać z mapy w podręczniku (M8, s. 402)].

Wyjaśniamy, że po śmierci Władysława Łokietka korona polska przypadła jego synowi – Kazimierzowi III Wielkiemu. Nowy król musiał uporządkować relacje z sąsiadami Polski. Przede wszystkim należało uregulować sprawę z Czechami i zakonem krzyżackim.

Dzielimy klasę na trzy grupy i rozdajemy instrukcje. ► Uczniowie otrzymują też karty pracy *Państwo Kazimierza Wielkiego*. ►

Grupa I

Na podstawie podrozdziału *Kazimierz Wielki na tronie* (s. 394) w karcie pracy wykonajcie zadania 1–4.

Grupa II

Na podstawie podrozdziału *Stosunki z zakonem krzyżackim* (s. 394–395) w karcie pracy wykonajcie zadania 5–7.

Grupa III

Na podstawie podrozdziału *Podbój Rusi Halickiej* (s. 395) w karcie pracy wykonajcie zadania 8–11.

Po wykonaniu pracy grupy po kolei omawiają wykonane przez siebie zadania. W tym czasie pozostali uczniowie uzupełniają brakujące informacje.

Podczas omawiania pracy przez grupę I zadajemy pytania dodatkowe:

- › Jaka była geneza czeskich pretensji do polskiego tronu?
- › Czy zjazdy w Wyszehradzie były sukcesem czy porażką Kazimierza Wielkiego?

W trakcie omawiania zadań przez grupę II pytamy:

- › Czy zjazdy w Wyszehradzie i sąd papieski cokolwiek zmieniły w statusie ziem, o które toczyły się spory z Krzyżakami?
- › Czy pokój kaliski możemy uznać za sukces polityczny Kazimierza Wielkiego?

Podczas omawiania pracy przez grupę III zadajemy pytania:

- › Jakie znaczenie dla Polski miało przyłączenie ziem na wschodzie?
- › Czy mianowanie bojarów i książąt ruskich namiestnikami króla polskiego było dobrym rozwiązaniem?

Prosimy uczniów, aby przyjrzeni się mapie (m8, s. 402) i wymienili ziemie przyłączone do Polski przez Kazimierza Wielkiego.

Informujemy, że Kazimierz Wielki skupiał się nie tylko na polityce zagranicznej, ale też na wprowadzaniu reform wewnętrznych. Prosimy uczniów, aby przeczytali pierwszy i drugi akapit podrozdziału *Reformy wewnętrzne* (s. 397–398).

Zadajemy pytania:

- › Jakie były zadania starosty?
- › Czym była rada królewska?
- › Czym zajmowali się marszałek, kanclerz i podskarbi?
- › Dlaczego Kazimierz Wielki przeprowadził reformę administracji?

Wyjaśniamy, że Kazimierz Wielki postanowił ujednoczyć prawo, ponieważ w wyniku rozbicia dzielnicowego w różnych regionach kraju funkcjonowały inne regulacje prawne. Król wydał dwa akty prawne – statut piotrkowski dla Wielkopolski i statut wiślicki dla Małopolski określane mianem statutów wiślicko-piotrkowskich.

Uczniowie czytają tekst źródłowy (m1, s. 398), a następnie wykonują polecenia 1 i 2 (s. 398). Informujemy, że w statutach wiślicko-piotrkowskich uregulowano kwestię sądownictwa. Prosimy uczniów, aby w podrozdziale *Reformy wewnętrzne* (s. 397–399) odnaleźli i przeczytali fragment o organizacji sądownictwa w Królestwie Polskim.

Zadajemy pytania:

- › Jakie prawo obowiązywało w miastach?
- › W jakim mieście Kazimierz Wielki utworzył dla mieszczan sąd odwoławczy od decyzji sądów niższej instancji?
- › Dlaczego król zrezygnował z sądu odwoławczego w Magdeburgu?

Wyjaśniamy uczniom, że Kazimierz Wielki musiał uregulować również kwestie dotyczące dochodów państwa oraz monety. Prosimy uczniów, aby w podrozdziale *Reformy wewnętrzne* (s. 397–399) odnaleźli i przeczytali fragment o domenach królewskich, regaliach i groszu krakowskim.

Pytamy:

- › Czym były domena królewska (królewszczyzna) i regalia?
- › Jakie opłaty wpływały do skarbcza królewskiego od kupców?
- › Czym było poradne?
- › Dlaczego Kazimierz Wielki ustanowił poradne?
- › Jaką nową monetę wprowadził król?
- › Dlaczego reforma monetarna zakończyła się fiaskiem?

Kazimierz Wielki dbał także o rozwój miast oraz wzmocnił obronność państwa. Prosimy uczniów, aby w podrozdziale *Reformy wewnętrzne* (s. 397–399) odnaleźli i przeczytali fragment o lokowaniu miast, budowie zamków i rozwoju wsi.

Pytamy:

- › Czy słuszne jest powiedzenie, że Kazimierz Wielki „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”?
- › W jakim celu Kazimierz Wielki sprzyjał zakładaniu nowych miast?
- › Jakie zmiany zaszły w wojsku?
- › Jaka była przyczyna budowania zamków przy granicach?
- › Dlaczego stan chłopski odgrywał ważną rolę w gospodarce państwa polskiego?

Informujemy, że Kazimierz Wielki wzmocnił pozycję państwa polskiego na arenie międzynarodowej. Symbolem tego stał się zjazd władców europejskich, który w 1364 r. odbył się w Krakowie.

Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (m3, s. 399) oraz obejrzeni ilustrację przedstawiającą ucztę u Wierzyńka (m4, s. 399), a następnie wykonali polecenia 1 i 2 (s. 399).

Zadajemy pytania:

- › Czym była uczta u Wierzyńka?
- › Jaka była rola tego zjazdu dla Kazimierza Wielkiego i Polski?

Wyjaśniamy, że Kazimierz Wielki zadbał także o rozwój kultury i nauki. Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Kultura i nauka* (s. 400) oraz tekst źródłowy (m5, s. 400).

Pytamy:

- › W jaki sposób król dbał o rozwój kultury i nauki?
- › Jaki był cel rozwoju kultury i nauki?
- › Jakie przedmioty wykładano na uniwersytecie w Krakowie?
- › Kto wybierał rektora uniwersytetu w Krakowie?
- › Jakie były uprawnienia nauczycieli akademickich?
- › Skąd pochodziły pieniądze na ich opłacenie?

Możemy zwrócić uwagę na to, że żupy solne zapewniały duże przychody skarbowi państwa.

Informujemy uczniów, że Kazimierz Wielki zmarł w 1370 r. i mimo czterokrotnego ożenku nie zostawił po sobie męskiego potomka. Z tego powodu był ostatnim królem z dynastii Piastów.

III. PODSUMOWANIE

Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (m7, s. 402). Następnie odtwarzamy piosenkę w wykonaniu T-raperów znad Wisły. ▶

Pytamy:

- ▶ Czy zgadzacie się ze zdaniem Janka z Czarnkowa w kwestii zasług przypisywanych Kazimierzowi Wielkiemu?
- ▶ Jaki błąd pojawił się w piosence? [Chodzi o fragment, że Litwa knuła przeciwko Polsce. Nie ma o tym informacji w źródłach].

METODY KONTROLI

Uczniowie wykonują zadanie kontrolne. ▶

PRACA DOMOWA

Co wzmocniło pozycję Polski w czasie rządów Kazimierza Wielkiego? Uzasadnij odpowiedź.

Materiał realizowany na drugiej godzinie lekcyjnej

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat (*Wielokulturowość państwa Kazimierza Wielkiego*) oraz główny cel lekcji (*Przedstawiam wielokulturowość państwa Kazimierza Wielkiego*).

II. ROZWINIĘCIE

Prosimy uczniów, aby na podstawie mapy (s. 402) przypomnieli, jakie ziemie Kazimierz Wielki przyłączył do Polski. Wyjaśniamy, że nowe nabytki sprawiły, że zmieniła się struktura etniczna państwa polskiego.

Rozdajemy karty pracy *Wielokulturowość państwa Kazimierza Wielkiego*. ▶ Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Wielokulturowe państwo* (s. 396), a następnie wykonali zadania 1–5. Efekty pracy omawiamy z uczniami na forum klasy.

Zadajemy pytania:

- ▶ Jakie problemy mogły się pojawić w związku z wielokulturowością państwa polskiego?
- ▶ Jakie dostrzegacie podobieństwa między rządami Karola Wielkiego a Kazimierza Wielkiego?

Dzielimy klasę na dwie grupy i rozdajemy instrukcje. ▶

Grupa I

Przygotujcie się do dyskusji, w której wykażecie, kto był lepszym władcą – Karol Wielki czy Kazimierz Wielki. Waszym zadaniem jest udowodnienie, że lepszym monarchą był Karol Wielki.

Grupa II

Przygotujcie się do dyskusji, w której wykażecie, kto był lepszym władcą – Karol Wielki czy Kazimierz Wielki. Waszym zadaniem jest udowodnienie, że lepszym monarchą był Kazimierz Wielki.

Po przygotowaniu przystępujemy do dyskusji. Każda grupa kolejno wskazuje jeden argument na poparcie swojej tezy.

III. PODSUMOWANIE

Zadajemy uczniom pytanie:

- ▶ Co świadczy o tym, że zarówno Karol Wielki, jak i Kazimierz Wielki zasługują na przydomek „Wielki”?

METODY KONTROLI

Uczniowie wykonują zadanie na stronie quizizz.com. ▶

PRACA DOMOWA

Porównaj rządy Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego.